

Tarihte, Dinlerde

KADIN

YARI KURBAN, YARI SUÇ ORTAĐI

Kaya Öztaş

telgrāfhane
yayınları

Yazarın, yayımlanmış diğer yapıtları

Őiir

Mutsuz Çaęrılar (1963)
Hititya'da Devirim (1977)
Sessiz ve Derinden (1994)

Roman

Zor Günler (1979, Kültür Bakanlığı Çocuk Romanı dlt)
KuŐatma, İhanet, Açlık (2009, Gagiad Edebiyat dlt)
Durgun Akardı Alleben (2011)
Zor Günler 2. Baskı (2015)

Derleme

İki Dilde Bir Gldeste (1964, karşılıklı őiir evirileri)
Fransızcada Bütün Fiillerin ekimi (1972)
Arnavut ykleri Antolojisi (1975, eviri/derleme)
99 Soruda Antep ve Savunması (2012, Ycm Yayınları)

Sözlük

Fransızca-Türkçe, Türkçe-Fransızca Atasözleri Sözlüęü (1967)
Fransızca-Türkçe Deyimler Sözlüęü (1973)
Est-ce a ou de ve Türkçede Kullanılan Fransızca Sözcükler Sözlüęü (1980)

Çeviri

Düęün Gecesi (Oyun, B. Brecht, 1967)
Deneysel Tiyatro ve İki Oyun (B. Brecht, 1968, 1971)
Yaramaz Çocuklara Masallar (J. Prevert, karşılıklı eviri)
Sömürge (Oyun, Charles Prost, 1969)
Özgürlüęün Bedeli (Oyun, E. Robles, 1975)
Aım (Roman, Georg Fink, 1974)
Elli YaŐlarından Sonra Cinsel YaŐam (Robert Chartam)
Antep ve Dört KuŐatma (M. Abadie, YCM yayınları, 2012)

Radyofonize

Zor Günler
YaŐayan lnn Mirası (H. Troyat)

Ders Kitapları

Orta 1, 2, 3, Fransızca Yardımcı Ders Kitapları (1973)
Lise 1, 2, 3, Fransızca Yardımcı Ders Kitapları (1968, 69, 72)
Le Français Par les vocabulaires des sciences educatives
(1978, A Eğitim Fakültesi Yayınları)
Lise 1 Sanat Okulları Fransızca Ders Kitabı (Osanor Projesi)

İçindekiler

ÖNSÖZ YERİNE	7
GİRİŞ.....	11
İNSAN	15
TARİHTE KADIN	21
ESKİ TÜRKLERDE KADIN	31
OSMANLI'DA (İSLAM'DA) KADIN.....	34
CUMHURİYET DÖNEMİ VE GÜNÜMÜZDE KADIN	68
RAKAMLARLA KADIN.....	74
TÜRK EFSANESİNDE YARATILIŞ	85
YARATILIŞTA KADIN.....	88
DİNLER AÇISINDAN KADIN	102
HRİSTİYANLIKTA KADIN.....	111
MUSEVİLİKTE KADIN	117
BİR BAŞKA KAFA: TOLSTOY.....	120
KUR'AN'DA KADIN.....	125
DİN VE İNANÇ HAKKINDA ÇEŞİTLİ GÖRÜŞLER.....	160
GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KADIN	163
GÜNÜMÜZDE KADIN HAKLARI	169
NE YAPMALI?.....	182
BİR SORU ÖNERGESİ.....	185
ÖNERGEYE VERİLEN YANITA ARSEL'İN YANITI.....	188
SONSÖZ.....	223

ÖNSÖZ YERİNE

“Bu dünya her zaman erkeklere ait oldu. Bunun nedeni için önerilen uslamaların hiçbiri bize yeterli gözükmedi. Cinsler arasındaki sınıflanmanın nasıl oluştuğunu ancak, tarih öncesinin ve etnografyanın verilerini, varoluş felsefesinin aydınlığında anlayabiliriz.

İki insan kategorisi karşı karşıya gelince, bunlardan her biri bir ötekine kendi egemenliğini kabul ettirmeye çalışır. Bunu biliyoruz. Eğer her ikisi de bu hakkı dayatmada aynı düzeyde iseler, aralarında ister düşmanca ister dostça, daima gerilim içinde, karşılıklı bir üstün gelme ilişkisi olur. Eğer ikisinden biri ayrıcalıklı, üstün ise, ötekini yener ve onu baskı altında tutmaya çalışır. Böylece, erkeğin kadına hükmetmek istemiş olduğunu anlıyoruz: Ama acaba hangi ayrıcalık ya da üstünlük, erkeğe, onun bu istemini yerine getirme olanağını verdi?

Heredot’un öyküleri ve Dahomey Amazonları için anlatılan öyküler, antik ya da çağdaş birçok başka tanıklık ve kanıtlar, kadınların savaşlar yaptıklarını, kanlı kan davaları güttüklerini, bunlarda erkekler kadar yüreklilik ve kan dökücülük gösterdiklerini, düşmanlarının ciğerlerini dışlediklerini anlatırlar. Her şeye karşın, günümüzde olduğu gibi o zaman da erkeklerin fizik güçlerinin ayrıcalıklı olduğu doğrudur. Gürz ya da vahşi hayvanlar çağlarında, doğanın insana en çok direndiği devirlerde, aletlerin en ilkel olduğu dönemlerde, bu fiziksel güç üstünlüğünün çok büyük bir önemi olduğu açıktır. Ne olursa olsun, o zamanlarda

kadınlar ne kadar sağlam yapılı olurlarsa olsunlar, hasım dünyaya karşı mücadelede, **doğurganlığın tutsaklıkları**, onlar için korkunç **bir engel** olagelmıştır. Amazonların memelerini kestikleri anlatılır, bu en azından savaşçı yaşamları dönemlerinde, onların 'analığı' reddettikleri anlamına gelir. Normal kadınlara gelince, gebelik, doğum, aybaşı kanamaları, onların iş yapma kapasitelerini azaltıyor ve onları uzun süreli iş yapamazlığa mahkûm ediyordu. Kadınların kendilerini düşmandan korumak, gereksinimlerini, çocuklarının barınma ve beslenmelerini sağlamak için, savaşçı erkeklerin korumasına gereksinimleri vardı. Ayrıca av ürünlerine de deniz ürünlerine de... Bunları onlara erkekler sağlıyordu. Gayet doğaldır ki hiçbir doğum denetimi yoktu, doğa başka memeli dişilerde olduğu gibi kadına belirli bir dönem kısırlık da vermediği için, yinelenen analık, kadınların güçlerinin ve zamanlarının büyük bir bölümünü alıyordu. Dünyaya getirdikleri çocukların yaşamlarını sağlama alamıyorlardı. Bu; ağır sonucu olan bir olgudur.

İnsanlığın ilk zamanları zordu: Ortaklaşacı halklar, avcılar, balık avcıları, topraktan, çok emek karşılığında çok az ürün alabiliyorlardı. Kadınlar ortaklaşalığın kaynaklarına oranla çok çocuk doğuruyor; kadının bu saçma doğurganlığı, onun bu kaynakları çoğaltmaya doğrudan katılmasına engel oluyor, ayrıca **kadın**, bitmek bilmeyen yeni yeni gereksinimler yaratıyordu. Cinsin devam etmesine gerekli olarak, cinsini çok bol ürettiyordu. Üretimin ve doğumun dengesini erkek sağlıyordu. Böylece kadının, yaratıcı erkek karşısında yaşamı elinde tutmak ayrıcalığı bile yoktu; o, spermatozoide kıyasla yumurtalık, fallusa kıyasla döl yatağı rolü de oynayamıyordu. İnsanoğlunun kendi varlığında direnmesi için gösterdiği çabada bir payı vardı sadece ve ancak erkek sayesinde bu güç somut olarak sonuçlanıyordu.

Ortalama olarak kadın; erkekten daha kısa boylu, daha az ağır, iskeleti daha ince, kalçası, gebelik ve doğurma işlevlerine uyum sağlamış olarak daha geniş, bağ dokusu daha yağlı, şekilleri erkeğinkilerden daha yuvarlak. Genel durum; yapısı, derisi, tüy sistemi vb. her iki cinsten de belirgin olarak değişik. Kas gücü kadında çok daha az, erkeğinkinin üçte ikisi kadar, solunum kapasitesi daha az, akciğerler, soluk borusu, gırtlak, kadında daha küçük ve gırtlakın farklılığından gelen ses ayrımı. Kadında kanın özgül ağırlığı hemoglobinin daha az ve bunun sonucu olarak da kadın dayanıksız ve kansızlığa daha eğilimli.

Kadınların nabızları daha hızlı atar, damar sistemleri daha kararsız (çabuk değişken), çabucak kızarırlar. Bu değişkenlik genel organizmaların göze batan bir özelliğidir. Öte yandan, erkekte, kalsiyum metabolizması daha dengelidir. Oysa kadında daha az kireç tuzu var; aybaşı ve gebelik zamanlarında bunları dışarı atar. Yumurtalıkların, kalsiyumla ilgili bir dışarı atma ilişkisi var gibi. Bu değişkenlik, yumurtalıklarda ve erkektekinden daha gelişmiş durumda olan tiroitte, kargaşalara, düzensizliklere neden olur. İç salgıların kana karışması sempatik sinir sistemine etki eder; sinirin ve kasların dizginlenmesi pek mümkün olmayan bir şekilde sağlanır. Bu denge dizginleme eksikliği, kadınları doğrudan doğruya kassal değişimlere bağlı olan çabuk heyecanlanmaya götürür: Kalp atışları, kızarma vb. Bundan da çarpıntılı davranışlar oluşur; gözyaşları, çılgınca kahkahalar, sinir krizleri...

Bu davranışlarının çoğunun, zayıf yaratılışından geldiği görülmektedir. Bundan şu sonucu çıkarıyoruz: Kadın, tüm memeli dişiler arasında, kendi rızasıyla kendinden vazgeçen (kendine yabancılaşan) ve şiddetli şekilde de bu yabancılaşmayı yadsıyan bir varlıktır. Doğurganlık işlevselliğine bağlı organizma bağımlılığı her kadında kaçınılmaz ve zorla ken-

dini kabul ettirir. Ergenlik krizleri, menopoz krizleri 'lanet olası aybaşılar', uzun ve çoğu zaman zor gebelikler, acılı ve bazen zor doğumlar, hastalıklar, kazalar, insan dışısının özelliklerindedir. Şu denebilir: Kadının kaderi o kadar kötüdür ki kendini birey olarak gösterirken kaderine karşı daha fazla başkaldırır. Eğer kadını erkekle, dişiye erkek cinsle kıyaslarsak erkek son derece daha ayrıcalıklıdır, erkeğin cinsel yaşamı kişisel varlığına ters düşmez: Cinsel yaşamı devamlı bir şekilde sürüp gider; krizsiz ve genellikle kazasız belasız. Ortalama olarak kadınlar erkeklerden daha fazla yaşarlar; ama kadınlar çok daha fazla hasta olurlar ve dilediklerince yaşamayacakları birçok durumların olduğu çok zaman dilimleri vardır.

Bu biyolojik verilerin çok büyük önemi var. Bu veriler, kadınların tarihinde (yaşamlarında) ön planda bir rol oynarlar. Bunlar, kadınların durumlarının önemli birer ögesidirler. Daha sonraki tüm anlatımlarımızda bu öğelere başvuracağız. Çünkü dünyaya tutunma aracı olarak beden şu ya da bu şekilde dünyaya tutunmasına göre dünyayı kavrarız. İşte bunun için kadın ve erkek biyolojisinin incelenmesinde yarar vardır. Bu incelemeler, kadını anlamanın anahtarlarından birisidir.

Ama bizim yadsıdığımız, kabul etmediğimiz şey, tüm bunların değişmez bir kader olarak algılanışı. Bu biyolojik farklılıklar, bir cins hiyerarşisini betimlemeye yetmez, kadının niçin BAŞKA olduğunu açıklamaz ve onu sonsuza kadar ikincil role mahkûm edemez!"

(Simone de Beauvoir, Le Deuxieme Sexe, tome I)

GİRİŞ

Sadece insanların değil, hayvanların bile doğuştan sahip olduğu hakların konuşulduğu, tartışıldığı, bu hakların kurallaştırıldığı bir süreç yaşıyoruz.

İnsan hakları kavramının derin ve özel bir anlam kazandığı süreç yüz yıllardır süregeliyor. Demokrasi kavramı bir de “çağdaş” sıfatı kazandı. Eşitlik kavramı ise, olanaksız gibi görünen; “beş parmağın beşi bir değil” anlayışını yenererek yepyeni uluslararası kabul gören bir anlama kavuştu neredeyse! Tüm bu yönlerden insan hakları kavramının bir ülkede uygulanması ya da savsaklanması o ülkede uygarlık düzeyini, demokratikleşmeyi, çağdaşlaşmayı gösteren, kanıtlayan, simgeleyen kavramlar oldular.

Yapılan tüm uluslararası sözleşmelerde, insan hakları belgelerinde tüm insanların din, dil, köken, renk, ırk, ulus, cins vb.lerine bakılmaksızın insan haklarına, temel özgürlüklerine, hiçbir ayırım yapmadan, fırsat eşitliğini temel alarak cinsiyete dayalı ayrımcılığın kabul edilemezliği ilkeleri kabul edilmektedir.

İnsan temel hak ve özgürlükleri, kadın-erkek temel hak ve özgürlükleri eşitliği olarak uluslararası düzeyde yasalaştırılmaya çalışılmaktadır.

Kadın başka insan başka **değildir!**

Kâğıt üzerinde, politik söylemlerde, yapılan sözleşmelerde, çıkarılan yasalarda bu böyle de... Ya uygulamada?

Tarihsel süreç içinde bakıldığında, hayvanları bir yana bıraktık, kadınlar açısından hakların “teorik” varlığıyla bu hakların kullanım ve uygulanması açısından her zaman “dişi cins” aleyhine açık bir ayırım yaşandığı gözlenmekte ve bu ayrımcılık günümüzde, gelişmemiş ülkelerdeki kadar olmasa bile, en gelişmiş ülkelerde de değişik boyut ve alanlarda süregelmektedir.

Şurası bir gerçektir ki bir ülkede, ekonomide, sağlıkta, eğitimde, sosyal, kültürel, siyasal, hukuksal ve dinsel alanda var olan sorunlar, o ülkede tüm insanlığı; kadınları ve erkekleri, herkesi etkilemektedir. Etkilemektedir ama bu sorunlardan “dişi cins” **daha çok olumsuz yönde** etkilenmektedir. Örnekleri saymakla bitmez... Tek bir örnek: **Dünyada okur-yazar olmayan 950 milyon insanın 600 milyonu kadındır!**

Kadın erkek arasındaki biyolojik farklılık zamanla toplumsal farklılığa dönüştü ve bu farklılık, kadınlar aleyhine erkeği üstün duruma getirdi ve neredeyse kadının ezikliğinin, eksikliğinin, “dun”luğunun yaratılıştan geldiği savı geliştirilip, erkeğin üstünlüğü bir hak olarak, hatta bir inanç gereği olarak kabul edildi, ettirildi, özellikle de Müslüman ve gelişmemiş ülkelerde.

Ataerkil anlayışın tüm kuralları -hukuk, din, gelenek, görenek, ekonomi, aile vb.- geçerliliğini hâlen hemen her yerde korumakta.

Ancak insanoğlu/kızı “insan ve yurttaşlık hakları” kavramının kadınları pek de kapsamadığının farkına varıldı. Örneğin; Olympe de Gouges 1791 yılında “Kadın ve Yurttaş Hakları Bildirgesi” yayımlamış ve kadınlara karşı “kadın cinsine yakışmayacak biçimde politika yapmaya kalkıştığı için” 1789 devrimci mahkemesi tarafından giyotine gönderilmiştir. Bir başka örnek; İngiltere’de, bazı kadın düşünürler, yazarlar; “insanların, koşulsuz sahip oldukları öne sürülen doğal hak-

larından” kadınların niçin yararlandırılmadığını sormaya başlamışlardı. 1700 yılında yazar Mary Astell: “Eğer bütün insanlar doğuştan özgürse, nasıl oluyor da bütün kadınlar köle doğuyor: Kadınlar, erkeklerin tutarsız, belirsiz, bilinmeyen keyfî iradelerine tabi olduklarına göre, bu, kölelik durumu değil de nedir?” diye isyan ediyordu.

Tabii, kadınlar da isyan edecekleri yerde, mensubu oldukları dini birazcık ciddiyetle inceleselerdi gerçeği, bu eşitsizliğin kaynağını apaçık görürlerdi!

Doğal olarak on dokuz ve yirminci yüzyıllara gelinceye dek, birçok kadın hakları elde etme mücadeleleri olagelmıştır. Ancak, belgelenen ilk kadın hareketi 1909 Kasım’ında başlamış ve 1910 Şubat ortalarına kadar sürmüş olan New York Tekstil İşçileri Genel Grevi’dir. Kısa sürede bu eylem yirmi bin kadının katılımıyla bir kadın hakları savaşına dönüşmüş, bu savaşta (!) yedi yüzü aşkın kadın tutuklanmış, binlercesi tartaklanmış, dövülmüş, hakarete uğramış, eziyet görmüştür.

Amerikan Sosyalist Partisi, 1909 yılında Şubat’ın son pazarını Ulusal Kadınlar Günü ilan etmiştir. Ve 1910 Kopenhag Kadınlar 2. Enternasyonal Konferansı’nda uluslararası bir kadınlar günü olmasının gereği kabul edilmiş ve 1911, 19 Mart’ında Avrupalı kadınlar ilk kez bir uluslararası kadın gününü kutlamışlardır. Rus kadınları ise, 1913 yılından itibaren her şubat ayının son pazarını bu kutlamaya ayırmışlar ve 1917, 23 Şubat’ında Petrograd’da yapılan Kadın Hakları Protestosu, savaş aleyhtarı bir ayaklanmaya dönüşmüş, kadınlar “ekmek ve barış” sloganlarıyla çarlık polisiyle çatışmış ve eski Rus takvimindeki 23 Şubat, Sovyet Devrimi’nden sonra kabul edilen Batı takvimlerindeki 8 Mart’a denk geldiğinden, 1918’den itibaren de Kadınlar Günü, Rusya’da, 8 Mart’ta kutlanmaya başlamış, daha sonra da 8 Mart 1977’de UNESCO, bu tarihi, **Dünya Kadınlar Günü** olarak ilan etmiştir.

İNSAN

Homo sapiens türü bir canlının yüz trilyon hücresi var... Bu, Samanyolu'ndaki yıldızların bin katı... "İnsan bedeni kendi kendini yöneten, besleyen, iyileştiren beş yüz milyon yılı aşkın bir evrim sürecinde olgunlaşmış, son derece karmaşık bir sistem" miş!

Yumurta ve sperm hücresi birleşiyor ve birkaç ay içinde yeni bir insanın gelişmesini sağlayan düzenli bir süreç başlıyor! Dölllenmiş yumurta hücresi otuz saat kadar sonra bölünüyor, daha sonra hücreler aşağı yukarı yirmi saatte bir, ikiye katlanıyor! Beş altı gün sonra da cenin, rahme yerleşiyor, burada, çok geçmeden, annenin kanından beslenmeye başlıyor!

Çeşitli genlerden belirli organları oluşturacak doku ortaya çıkıyor ve yirmi gün sonra karaciğer, kalp, akciğer, mide ve ilk beyin kıvrımlarının temeli atılmış oluyor! Ve hemen ardından da kol ve bacakların oluşmaya başladığı görülebiliyor ve döllenmeden sekiz hafta sonra neredeyse tüm organlar, yapılarıyla ortaya çıkmış oluyor!

Ve dokuz ay on gün sonra dünyaya göz açacak bu güzel varlık, gereksindiği zaman hemen her şeyi ham maddelerden üreten bir yapıyla dünyamızı selamlıyor. Besinlerden hem yakıt hem yapı malzemesi çıkarıyor. Ağız, yemek borusu ve mide yoluyla bağırsağa ulaşabilenler moleküllerine ayrılıyor ve bağırsak hücreleri tarafından emilip kana karışıyor.

Ve hücreler, bu maddelerin bir bölümünden -öncelikle protein yapı taşlarından- bedene gerekli malzemeleri üretiyor ve özellikle şeker ve yağlardan solunan oksijen yardımıyla enerji sağlayarak bedene gerekli olmayan ya da bedenin gereksinim duymadığı her şeyi bağırsak, deri ve böbrekler yoluyla dışarı atıyor! Çok özel bir kimya fabrikası olan aziz, mübarek karaciğer de zararlı maddelerin çoğu kez üstesinden geliyor! Bu beden; bir kemiği falan kırıldığında ya da deriden yaralandığında, kendi kendini onarabiliyor!

İnsanın sinir liflerinin uzunluğu 780.000 kilometre. Yüz milyarı aşkın sinir hücresi, toplam bir trilyon iletişim noktası, sinaps üzerinden birbirine bağlanmış durumda.

Beyin, sinir sistemi üzerinden ve kimyasal aracı maddeler olan hormonların yardımıyla bedenle bağlantı kuruyor, duyu organlarından gelen bilgileri alıyor, kasları, iç organları yönetiyor, dokuları düzenliyor!

Beyin, tüm diğer koordinasyonların yanı sıra; öğreniyor, deneyimleri biriktiriyor, yaratıcılığın aracı oluyor, planlar yapıyor ve ölümlü olduğunun bilincine varmasına olanak tanıyor!

Ve diğer tüm ayrıcalıklarının yanı sıra, çok kısaca; yeryüzünde ölümlü olduğunun bilincindeki tek canlı: insan!

Yani **sen!** Ey bu kitabı elinde tutan **yüce fâni!**

Biyolojik, Fiziksel, Psikolojik, Sağlık, Davranışsal Açılardan Erkek ve Kadın

Çeşitli zamanlarda birçok bilim adamı, insanı biyolojik açıdan incelemiş, diğer canlı türleriyle karşılaştırmış, kimisi insana en yakın köpeği, kimisi maymunu, kimisi başka bir hayvanı bulmuş, bu arada insan cinsi olarak kadınla erkek de